

Sjećanja na prof. D. N. Rustanoviča

Kako i otkuda početi? Naravno, od prvog susreta. Naviru sjećanja na studentsko doba, na ekskurziju studenata geofizike Zagrebačkog sveučilišta u Skopje, rusku ekspediciju, prof. D. N. Rustanoviča.

Godinu dana poslije snažnog potresa, koji je 26. srpnja 1963. razorio Skopje, stigli smo u zastrašujuće razrušeni grad. Iako je već postao veliko gradilište i oporavljao se od posljedica potresa, svagdje su zjapile razrušene kuće. Nekadašnje su se ulice pretvorile u kaljuže prekrivene ruševinama. Na mjestu željezničke postaje puno kamenja, ispucali zidovi, prašina i zaustavljena ura. Promet se sporo i teško odvijao. Ljudi su živjeli u montažnim kućama ili barakama. Gradilo se. Život je tekao dalje. A daleko na rubu grada, najprije po prašnoj, a onda po uskoj brdskoj cesti, uspjeli su se zagrebački studenti geofizike do seizmološke stanice. Tamo nas je dočekao šef stanice dipl. inž. D. Hadžievski, bivši zagrebački student.

Na stijeni je kućica – s okućnicom s jedne, a prilaznom cestom s druge strane – puna života. Smjestili su se tu članovi ekspedicije, koju su organizirali Rusi (Institut fiziki Zemli im. O. Ju. Šmidta AN SSSR), kako bi ocijenili razinu seizmičke aktivnosti i stupanj seizmičke opasnosti skopskoga područja. Rusima su se pridružili studenti fizike skopskog Univerziteta, kao i članovi seizmoloških stanica gotovo iz cijele Jugoslavije. U podrumu su bili smješteni seizmografi, uz MAINKU, CONRADA i VEGIK. Sve su sobe pretrpane papirima, tablicama, seizmogramima; a iza toga su se nazirala zaposlena i znatiželjna lica. Posebno smo bili predstavljeni dvojici Rusa. Jedan je bio visok, markantan, a drugi nižeg rasta, vrlo živahnih kretnji, živa i otvorena pogleda i uspravna držanja. A s kakvim je tek entuzijazmom niži Rus govorio o seizmologiji i zadacima ekspedicije! Činilo mu se osobito bitnim da seizmogramе analiziraju „ženšćine“, zovući taj posao „juvelirnaja rabota“. Posebno nas je nagovarao da se kao studenti pridružimo ekspediciji. I to je bio moj prvi susret s prof. D. N. Rustanovičem – kandidatom tehničkih nauka.

Vratili smo se u Zagreb puni dojmova. Rad u ekspediciji i entuzijazam s kojim je govorio prof. Rustanovič iz dana u dan sve su nas više privlačili. Tako smo se nas troje studenata iz Zagreba (Beatrice Feöcze, Ivo Vuković i ja) zaputili u seizmološku avanturu.

Trebalo je izdržati u ne baš sjajnim uvjetima: još je bilo dosta naknadnih potresa koje smo i makroseizmički zapažali, a svakodnevno su pristizali novi dijagrami. Prvo smo vrijeme odsjeli privatno, u gradu, i hranili se, uglavnom, u menzi. Poslije smo se preselili na seizmološku postaju, u sobu koja je ujedno bila kuhinja, blagovaonica, spavaonica i soba za odmor (poljski kreveti, peć, vješalica za robu). Borili smo se i protiv miševa i štakora koji su se nakon potresa bili razbježali iz grada. Radili smo svaki dan od 7 sati ujutro do 7 navečer, a često, poslije odlaska ostalih sudionika ekspedicije, nas troje i do kasne noći. Trebalo se i sporazumijevati kad nije bilo D. Hadžievskog, pa smo mi učili ruski, a prof. Rustanovič hrvatski. Da bismo mogli naporno raditi, a ipak s užitkom, poticao nas je prof. Rustanovič svojim primjerom. Uz to, nadzirao nas je, učio i savjetom

poticao. Pokatkad bi nas usred zime iznenadio južnim voćem – narančama, bananama, limunima i medom iz svoje velike torbe od koje se nikad nije odvajao. Brinuo se za naš napredak, zdravlje i rasonodu. Ponekad nam se činio kao otac, a ne rukovodilac ekspedicije. Često smo nakon napornog tjedna odlazili na izlete u okolicu Skopja. Međutim, svaka od tih nezaboravnih i ugodnih šetnji, zahvaljujući profesoru, bila je povezana sa seizmologijom – obilaskom seizmoloških postaja (Katlanovo, Matka, Brazda, Lipkovo) ili opažanjima vrsta i veličine pukotina u napuštenim kućama, traženjem bilo kakvih promjena u reljefu tla nakon potresa i sl. Prof. Rustanovič bio je svestran i za sve je imao interesa. Dobro je poznao biljke, želio je upoznati naše običaje, glazbu, jelo, rukotvorine. Iz Jugoslavije poveo je sa sobom papagaja kojemu smo zajednički dali ime Lino Seizmografovič Potres.

Uvijek se brinuo za ljude, za skopsku seizmološku postaju, njenu opremu, okoliš. Zanimao se za seizmološke postaje oko Skopja, kao i za sve one druge koje je postavljao, ili je bio konzultant pri njihovu postavljanju.

Mnogo smo naučili o radu u jednoj ekspediciji, a dosta toga o seizmologiji. Prvi smo se put susreli s Wadatijevom metodom određivanja parametara potresa. Naučili smo kako se prave empirijske hodohrone, upoznali se s mehanizmom žarišta potresa. Seizmološke podatke, govorio je prof. Rustanovič, treba upotpunjavati s geodetskim i geološkim. Na kraju smo se prvi put susreli s tehnikom pisanja izvještaja na temelju rezultata istraživanja. Prisustvovali smo i određivanju konstanti seizmografa.

Prof. Rustanovič nabavljao nam je karte za koncerte, jer mu je glazba bila druga velika ljubav poslije seizmologije. Kasnije sam imala prilike čuti kako izvrsno svira klavir. Kad sam jednom zgodom bila u posjetu Moskvi, s prof. Rustanovičem prisustvovala sam koncertu u velikoj sali konzervatorija. Tu mi je pokazao sjedalo na kojem je redovito za vrijeme studija sjedio na koncertima. Iz razgovora sam razabrala da izvrsno poznaje partiture koje su bile na programu i da o tome meritorno raspravlja. Te je večeri bio zadovoljan pijanistovom izvedbom.

Osim skopske ekspedicije svaki susret s prof. Rustanovičem bio je poseban doživljaj: ugodan, zanimljiv i prožet ljubavlju za seizmologiju. Gotovo svaki veći potres u našoj domovini nakon skopskoga bio je prilika da se ponovno sretnemo. Profesora su pozivali kao savjetnika i jednog od najvažnijih seizmologa. Tako je posjetio našu zemlju nakon banjalučkog, crnogorskog i kopaoničkog potresa. Sjećam se i njegovih izvanrednih savjeta i prijedloga za obradu potresa radi mikrorajonizacije Zagreba. Kao i prije, zanimao se za jake potrese, za probleme seizmičke rajonizacije, a bavio se i istraživanjem spektralnih karakteristika potresa.

Još u doba ekspedicije u Skopju morala sam se nenadano podvrći kirurškoj operaciji. Profesor, svojom probojnošću i autoritetom prodro je do predstojnika klinike i često ga posjećivao, nakon čega su svi u bolnici mislili da sam Ruskinja.

Uz ostale odlike, prof. Rustanovič bio je i ponosan čovjek. Kad je počeo poboljevati, nikad o tome nije govorio niti je opterećivao prijatelje. Znalo se to po drugima ili po razglednicama koje su povremeno stizale iz lječilišta s Krima, Kavkaza, Gagre, jezera Rice, Palange, Lastavičjega gnijezda, Suhumije u Gruziji, iz Abhazije.

Kao što je posjećivao Jugoslaviju, tako se često vraćao u Taškent, gdje je nakon potresa dugo boravio i o čijem potresu je pisao u mnogim radovima.

Jedan od nezaboravnih susreta s prof. Rustanovičem bio je u Moskvi od 28. travnja do 4. svibnja 1973. Iako s povišenom temperaturom i bolestan, nastojao mi je pokazati znamenitosti Moskve. One dijelove koje nismo razgledali po programu, u okviru studentske ekskurzije, on mi je pokazao u kratkim turama taksijem. Često je ispravljao po koji krivo memorirani pojam. Pokazao mi je rijeku Moskvu i njene obale, pa velike moskovske bulevare. Dogovorio je posjet Institutu fizike Zemlje AN SSSR u B. Gruzinskaja 10. Suradnici Instituta pokazali su mi najnovije instrumente, novu platformu i računalo. Ljubaznošću prof. Rustanoviča primio me na Moskovskoj seizmološkoj postaji i prof. dr E. F. Savarenskij. Tu sam se upoznala s eksperimentalnom opremom i rezultatima istraživanja o površinskim valovima.

Osim stručnog dijela posjeta Moskvi, prof. Rustanovič izabrao je četiri prekrasne predstave iz tadašnjeg moskovskog kazališnog i koncertnog života: Traviatu, Labude jezero, Sajam taštine i koncert Chopina. Time je još više oplemenio moje dojmove s puta.

Pažnja prof. Rustanoviča bila je bezgranična. Stalno je pitao da li treba kakva literatura, a često je iznenadio prekrasnim knjigama koje su posljednjih 20 godina štampane u Rusiji iz seizmologije. Veselio se svakom uspjehu mlađih seizmologa i nastojao pomoći na svaki mogući način. Uvijek pažljiv, pravi prijatelj, divan čovjek, cijenjeni seizmolog, učitelj, otac.

Sve nas je iznenadila i duboko ražalostila vijest da više nije među nama. Nedostajat će njegov savjet, podrška, pažnja, nasmijano lice, živahnost. Ali kod svih učenika i suradnika prof. Rustanoviča ostat će zauvijek sjećanje na neiscrpno njegovo znanje i plemenitost kojom nas je obasipao.

Anđelka Milošević
Geofizički zavod
Prirodoslovno-matematičkog fakulteta
Sveučilišta u Zagrebu